

ră, dar și ținută bisericească ireproșabilă în societate⁷⁰. În mediul românesc interbelic, această spilkuire a preotului trebuie înțeleasă ca o necesară minimă modernizare, semn al unei culturi eclesiale care își păstrează nealterate bazele evanghelice și construcția patristică, dar care ține cont și de unele cerințe ale vremii.

Mai mult decât eforturile pentru o imagine cât mai agreabilă și corectă a preotului, Patriarhul Miron a inițiat alți pași necesari în aducerea cultului liturgic mai aproape de popor, începând cu cartea bisericească, mai bine diortosită în comparație cu edițiile anterioare. Astfel, prin grija sa, Institutul Biblic al Patriarhiei, pe care tot el îl înființase în primăvara anului 1920, a pus în mână credinciosului de rând și în mână preotului, în perioada Patriarhatului său, mai multe ediții de carte de cult, precum: *Biblia* sau *Sfânta Scriptură* (edițiile București – 1936 și 1938, Mănăstirea Neamț – 1936, ilustrată), *Noul Testament* (edițiile de București – 1926 și 1927), *Liturghierul* (edițiile București – 1921, 1936 și 1937, Cernica – 1927), *Molitfelnicul* (edițiile București – 1920, 1926 sub titlul de *Evhologiu bogat* și 1937). Diortositorii erau sfătuiți să aibă grijă ca textele „să corespundă progreselor făcute de graiul românesc în timpurile noi”, dar în același timp să nu piardă „nimic din mireasma arhaică a frumoasei noastre limbi bisericești”⁷¹.

are nici un interes deosebit [...]” – † Elie Miron CRISTEA, Mitropolit Primat, „Vorbirea dela deschiderea adunării Sinodale din 1912”, în: *Pastorale și cuvântări...*, p. 275.

70. Pentru a se înțelege acest echilibru dorit de Patriarh, pot aduce aici mărturia prietenului său de la Iași, mitropolitul Pimen Georgescu. Acesta lansase o circula-ră prin care cerea ca „preoțimea noastră să înceteze cu raderea bărbii și tunderea părului, păstrând ținuta preoților bătrâni, cu care poporul nostru e deprins; iar nu cum fac astăzi unii preoți tineri, răzându-și barba și mustățile sau lăsându-și barbi-șon, încât poporul nu-i mai cunoaște și nu-i urmează” – în articolul „Subiecte pentru conferințele generale preoțești din anul 1934”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, X (1934), nr. 9, p. 344. Deci cerea un plus de igienă și grijă pentru imagine, nicidecum renunțarea la chipul preoțesc și la uniforma canonică. Dealtfel, anuarele, șematis-mele sau simplele tablouri cu slujitorii din diferite protoierii și eparhii prezintă, la nivelul anilor 1920-1930, preoți cu chipuri și ținute quasi-monahale, spre care noi, preoții de mir de astăzi privim cu admirație și în duh de cinstire.

71. † Patriarhul MIRON CRISTEA, „Cuvântare-comunicare făcută în ședința Aca-demiei Române de la 27 mai 1936, în calitate de membru de onoare, asupra noii Biblii din 1936”, în: *Pastorale, predici și cuvântări...*, vol. 5, p. 215; publicată sub ti-tlul „Scrisoare adresată Academiei Române, cu prilejul apariției Biblii din 1936”

Cine își dă timp astăzi pentru lecturi atente din cărțile de cult tipărite atunci, recunoaște că acest dublu comandament a fost, în mare măsură, îndeplinit.

În condițiile în care Bisericele Ortodoxe din spațiul grec sau slav erau (și sunt și în prezent!) atât de mult îngrădite – în discursul liturgic către popor – de chingile limbilor așa-zis „sacre“, în Biserica Ortodoxă Română, la începutul secolului al XX-lea, din grija Patriarhului Miron se diortoseau deja edițiile a 3-a, a 4-a, a 5-a... a 75-a (în cazul *Liturghierului*!) ale cărților de cult în limba română vorbită și înțeleasă de popor. Este adevărat că acest proces continuu de înnoire pe baza tradiției stă pe temeliile jertfelniciei unor ierarhi și monahi luminați, care au dat – cum spusese Sfântul Mitropolit Varlaam al Moldovei – „dar limbii rumâne, carte pre limbă rumânească“. Din ediții vechi, mereu diortosite, prin implicarea directă a tuturor Patriarhilor noștri, culminând cu Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și cu multele contribuții atente ale diortositorilor, avem astăzi în Biserică formulare liturgice tipărite atât de frumos și cu un conținut teologic și lingvistic atât de bine șlefuit. Aceasta a fost șansa Ortodoxiei românești în fața istoriei, care ține de o providență specială pentru neamul nostru și pentru Biserica noastră!

Toate cele de mai sus conturează o concluzie privind crezul cultural al Patriarhului Miron, spre care a căutat, toată viața sa, să aducă pe cât mai mulți dintre preoții timpului. Acest crez poate fi înțeles clar dintr-o exprimare a sa pe care o consider esențială, căci indică ceea ce urmărise prin toate proiectele sale culturale:

„[...] răspândirea luminii și mântuirea celor mulți din robia întunericului, căci lumina și cultura adevărată sunt pentru dezvoltarea vieții sociale a unui popor, ceea ce sunt soarele și căldura lui pentru natură“ [...]“⁷².

și de mitropolitul dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, în: *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939...*, p. 37.

72. † Patriarhul MIRON CRISTEA, preluare de la pr. Gheorghe COTOȘMAN, „Înfăptuirile Patriarhului Miron ca episcop în Banat“ în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, nota 3, p. 79.

***Preotul – „trezorier”
al patrimoniului Bisericii și al neamului***

Primul și cel mai de seamă segment al patrimoniului românesc de care a avut grijă Patriarhul Miron a fost cel *uman, viu*. Despre aceasta am vorbit într-un subcapitol de mai sus, când am arătat preocuparea sa constantă de a susține învățământul – în general, învățământul teologic – în special și pe tinerii cei mai disponibili spre studiu și bună formare duhovnicească și științifică – punctual. Profesorii de Teologie formați în perioada aceea prin burse la marile Universități occidentale au devenit parte din tezaurul uman al Ortodoxiei românești; lor li se adaugă sutele de copii educați în școlile Bisericii, în perioada păstoririi Patriarhului Miron⁷³ și care, în anii 1955-1965 aveau să devină martiri pentru credința lor, mulți sfârșind în temnițele comuniste, alții supraviețuind și mărturisind pe Hristos în toată viața lor. De aici s-a născut o strategie a Bisericii noastre, pe care toți Întâistătătorii pe tronul patriarhal, până în prezent, au urmat-o cu consecvență: protejarea familiei creștine, susținerea ucenicilor iubitori de Teologie, cinstirea mărturisitorilor până la a-i canoniza pe cei mai reprezentativi dintre ei, așa cum s-a întâmplat în anul 2025. Astfel, în prezent, Biserica noastră se bucură de instituții de învățământ teologic mediu și universitar cu tradiție și continuitate de mult peste un secol și cu echipe didactice de valoare, are un corp preoțesc bine pregătit, cu studii superioare, în clerul inferior activând în majoritate protopsalți sau cântăreți bisericești bine formați în școli de specialitate. Acest status teologic-cultural instituțional are o rădăcină și în „epoca mironiană”, despre care se face vorbire în studiul de față. Nu în ultimul rând, adaug aici că, în cele șapte volume de predici și cuvântări ale sale, Patriarhul Miron a rânduit publicarea unor necrologuri pe care le-a susținut, de-a lungul anilor, la slujbele de înmormântare sau pomenire a unor personalități, la care participase. Acesta este un prim model pentru ca preoții să facă la fel, în parohii-

73. Am în vedere aici și una dintre primele luări oficiale de poziție ale Bisericii noastre, prin Patriarhul Miron, împotriva avortului. Se poate vedea „Cuvântare despre avort, ținută în ședința de la 5 Martie 1936, la Senat”, în † Patriarhul Miron CRISTEA, *Pastorale, predici și cuvântări ținute de adormitul întru fericire dr. Miron Cristea, Patriarhul României*, V. DUDU (ed), Tipografia Cărților Bisericești, București, 1939, vol. 7, pp. 171-173.

le lor, cu intelectualii, cu bătrânii minunați sau cu tinerii care trebuie cunoscuți și promovați, ori cu persoanele reprezentative care, deși au trecut în veșnicie, nu trebuie uitate, ci pomenite cu recunoștință.

Al doilea tip de patrimoniu promovat de Patriarhul Miron este cel *imaterial*, izvorât din geniul creator al poporului, care ne poziționează pe noi, românii, la loc de cinste în ansamblul culturii universale prin zestrea unică de proverbe, snoave, ghicitori, povești, basme, balade, doine, alte creații cu teme religioase (colinde, îndeosebi) și tradiții care împodobesc marile sărbători creștine. În multe dintre cuvântările sale oficiale, susținute în fața mulțimilor adunate la slujbele religioase, în sala Senatului României sau sub cupola Academiei, Patriarhul cita versuri, strofe sau pasaje care ilustrau spusele sale prin înțelepciunea experimentată a poporului, din care sorbise cu nesaț în copilăria sa de pe plaiul Topliței Române. Sunt atât de sonore pentru conștiință și moralizante distihuri precum „Face-mi-aș casă și șură / Dar glăjuța nu se-ndură”⁷⁴ sau „Unde școala se ivește / Pământul se-mbogățește!”⁷⁵ Iată un al doilea model oferit preoților, de a căuta și salva patrimoniul tradițiilor românești și creștinești, pentru a-l transmite generațiilor de după noi, ca pecete identitară și lumină a sufletului neamului românesc. Nu întâmplător la început de secol XX, între Dunăre, Nistru și Tisa se desfășurau ample cercetări pe acest domeniu, întreprinse de preotul bucovinean Simion Florea Marian⁷⁶ și de ofițerul folclorist-istoriograf Tudor Pamfile⁷⁷ de la Tecuci, care continuau proiectul

74. † Patriarhul MIRON CRISTEA, „Pastorală în contra alcoolismului și beției”, în: *Pastorale și cuvântări...*, vol. 4, p. 22. „Glajă” înseamnă „sticlă” sau „garafă”, conform *Noului Dicționar Universal al limbii române*, Editura Litera Internațional, București, 2007, p. 533. Forma de diminutiv poate sugera și ocurența de „păhărel”.

75. † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale...*, p. 36.

76. Am în vedere tripticul de volume ale pr. Simon Florea MARIAN: *Nașterea la români. Studiu etnografic* (278 pp.), *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ* (606 pp.) și *Înmormântarea la români. Studiu etnografic* (384 pp.), ediții critice de Teofil Teaha, Ioan Șerb și Ion Ilișiu, cu text final stabilit de Teofil Teaha, apărute în Colecția *Arcadia*, la Editura „Grai și suflet” – Cultura Națională, București, 1995.

77. Cu lucrarea sa fundamentală *Sărbătorile la români*, apărută în Colecția *Mythos*, la Editura Saeculum I.O., București, 1997, 432 pp. (ediție și introducere de Iordan Datcu).

început și nedefinitivat de Alexandru Odobescu⁷⁸ și Bogdan Petriceicu-Hasdeu⁷⁹, la final de secol XIX. Din comoara patrimoniului popular românesc preoții erau chemați să își alimenteze predicile și catehezele, iar cu valorile ei să împodobească muzeele și casele memoriale de stat, bisericești sau particulare.

În al treilea rând, în plan material și ca o încununare, Patriarhul viza *patrimoniul sacru eclesial, mobil și imobil*. Într-o scrisoare adresată de el, ca episcop al Caransebeșului, lui Ioan Mețianu, mitropolitul românilor din Ardeal și Ungaria își descoperă gândul său cel sfânt și plin de duioșie, ca în grădina casei părintești să aducă o biserică din lemn, restaurată, în care să așeze mormintele părinților săi, iar în jurul ei să dezvolte complexul Mănăstirii „Sfântul Ilie” din Toplița⁸⁰:

„[...] Spre a nu se pierde cu totul urmele modestelor, dar pentru trecutul nostru importantelor bisericuțe de lemn, m-am decis să reconstruiesc într-o grădină a mea din locul nașterii mele, Toplița Română, vechea bisericuță de lemn din Meșterhaza [...] pe care cei de acolo mi-au predat-o în acest scop. În ea intenționez a face mormintele iubiților mei părinți, putând – ca într-o capelă de casă – face și eu cuvenitele rugăciuni în timpul când împrejurările mi-or permite a cerceta casa și locul părintesc. [...] Cu tot caracterul familial al acestei capele-cripte, aflu bine a cere de la Înalt Prea Sfinția Voastră, ca de la arhipăstorul locului cuvenita

78. Mă refer la „Chestionarul arheologic” (1870-1871) inițiat de el, prin care s-au cules date istorice prețioase din mai multe zone ale țării și au rezultat câteva volume publicate înainte de 1900, pentru județele Dorohoi, Romanai, Buzău; proiectul viza alcătuirea unui „Repertoriu Arheologic General al României”, care până în prezent încă nu s-a putut realiza.

79. Mă refer la un prim „Chestionar Hasdeu”, care cuprindea 400 de întrebări (privind Satul; Casa; Lucrurile) și la al doilea, lingvistic, cu 206 întrebări privind îndeosebi limba curată a poporului (cu fonetica ei specifică) și tradițiile/obiceiurile locale (cu semnificațiile lor). O lucrare mai recentă, care unește cele două proiecte rămase la început este cea coordonată de prof. Ionel CÂNDEA și dr. Costin CROITORU, *Documente privind istoria Brăilei. Răspunsurile la Chestionarele Odobescu și Hasdeu, pentru județul Brăila*, Editura Muzeul Brăilei „Carol I” și Editura Istros, Brăila, 2015, 642 pp. Lucrarea demonstrează că respondenții la aceste chestionare - învățătorii și preoții – cunoșteau cel mai bine tradițiile și valoarea acestora, fiind de fapt primii culegători de folclor din spațiul românesc.

80. Se poate vedea și articolul lui Augustin PĂUNOIU, „Umbra Patriarhului Miron Cristea la Toplița”, în: *Ziarul Lumina*, 23 iulie 2011.

încuviințare, rugându-vă să-mi dați înalta încuviințare și binecuvântare pentru a reconstrui acea bisericuță peste locul viitoarelor morminte ale părinților mei [...]”⁸¹.

Ce a făcut el prin pilda cinstirii sale pentru părinții reînținuți într-o într-un mic locaș de cult mutat și restaurat? În amintirea celor 42 de bisericuțe de lemn ale schiturilor și mănăstirilor distruse de Bukow pe Valea Mureșului, a declanșat o campanie de salvare a minunatelor bisericuțe din lemn rămase în picioare după Uniație⁸², dintre care și astăzi multe încă împodobesc satele din Banat, Ardeal, Maramureș și Moldova, iar unele îmbogățesc lista monumentelor UNESCO. Opera de salvare a patrimoniului bisericesc s-a extins imediat și la bisericile din zid, și la diverse odoare liturgice și artefacte, și acest fapt se datorează Patriarhului Miron, urmat mai târziu de Patriarhul Justinian, prin activitatea de mare competență a „Comisiunii Monumentelor Istorice” (condusă de Nicolae Iorga între anii 1930-1936⁸³), dar și prin implicarea întregii preoțimi. Dacă astăzi putem prezenta culturii universale un procent de 85% bisericesc din totalul patrimoniului românesc, este și meritul Patriarhului Miron, care dăduse ordinul:

„[...] fiecare preot este dator a cerceta biserica sa, să afle ce obiecte vechi are: fie cărți, tipărituri vechi de orice natură, ca paucenii – cărți de preoție – enciclice de ale mitropoliților de pe vremuri, documente, manuscrise, însemnări, odăjdii, icoane, potire, vase de metal sau de lemn, lut și alte monede, încrustături, strane, scaune arhieresti sau simple [...]”⁸⁴.

81. † Patriarhul MIRON CRISTEA, preluare de la Ilie ȘANDRU, Valentin BORDA, *Un nume pentru istorie – Patriarhul Elie Miron Cristea...*, p. 253.

82. În epocă, arhitectul Coriolan PETRANU arăta – în lucrarea sa *Bisericile de lemn ale românilor ardeleni, în lumina aprecierilor străine recente*, Tiparul Krafft&Drotleff, Sibiu, 1934, 72 pp., ediție bilingvă româno-germană – că în Ardeal mai existau cca 1000 de astfel de bisericuțe, dar în fiecare an dispăreau în jur de 25, din cauza lipsei de grijă a autorităților de stat, dar și a preoților!

83. Radu S. GRECEANU realizează un compendiu al *Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice* pentru perioada 1908-1945 și un *Anuar al Comisiunii Monumentelor Istorice*, pentru anii 1914-1915; 1942-1943, conținând „Indicii bibliografici” la nivelul de cercetare al aceluia an.

84. † Patriarhul MIRON CRISTEA, preluare de la Ilie ȘANDRU, Valentin BORDA, *Un nume pentru istorie – Patriarhul Elie Miron Cristea...*, p. 246.

Urmare acestei dispoziții, în Biserica noastră apar primele inventare serioase și primele proiecte coerente de muzee parohiale, mănăstirești și eparhiale, în care patrimoniul local a fost în oarece parte adunat, catalogat, conservat și prezentat.

În mijlocul acestui iureș național de salvagardare patrimonială, Patriarhul Miron a devenit creator de valori eclesiale. Dacă în anii 1930 proiectul pentru Catedrala Mântuirii Neamului avea să rămână un simplu vis, fiind menit de Providență celui de al șaselea Patriarh al României, Preafericitul Părinte Daniel, Miron a reușit să restaureze și să extindă vechea Reședință Mitropolitană din București (1927-1931)⁸⁵. Temeinicia construcției și bunul gust, la care au contribuit cei mai buni arhitecți, constructori și artiști ai timpului, au concurat la realizarea unei bijuterii edilitare la care fiecare Patriarh a adus câte ceva nou și cu care Biserica noastră se onorează astăzi. Efortul Patriarhului Miron oferea un model de noblețe și despre cum trebuie mereu reparate și înnoite Centrele Eparhiale, Reședințele Chiriarhale, sediile protopopești și casele parohiale mai reprezentative, de pe tot cuprinsul țării.

Poate cea mai importantă formă de a ajuta preoțimea să gestioneze fără greș problema patrimonială din teritoriu a fost stabilirea unei baze legale și statutare, prin *Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române* (1925). Pentru administrarea corectă a „averilor și a fondurilor bisericești” s-a așezat pe temeiuri canonice-statutare activitatea Eforiei Bisericii, conform articolelor 23-26 din „Legea” din 1925⁸⁶, prin articolul 30 din aceeași „Lege” se interzicea înstrăinarea bunurilor imobile sacre, articolul 29 menționând totuși că, la decizia Congresului Național Bisericesc, în anumite condiții se putea face totuși înstrăinarea unor bunuri imobile pendinte de parohii, mănăstiri, eparhii (case, terenuri). Articolele 22-25 din „Statutul”

85. Arhim. Paisie TEODORESCU, *Reședința Patriarhală. Istorie și artă...*, pp. 246-272. Despre starea Palatului Mitropolitan preluat de el și despre eforturile de a reface întregul ansamblu, notează personal Patriarhul detalii, în † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale...*, pp. 84-87.

86. Cu titlul complet *Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române. Sancționată prin Înaltul Decret Regal No. 1402 din 4 mai 1925 și publicat în MONITORUL OFICIAL No. 7 din 6 Mai 1925*, Tipografia bisericească din Sfânta Mănăstire Cernica, 1925, 108 pp.

din același an detaliau prevederile „Legii” privind Eforia Bisericii. În particular, „Fondul religios din Bucovina” era apărut prin articolele 39-43 din același „Statut”.

Neimplicarea preotului în politică

Problema neimplicării preotului în politică este complexă și aici va fi tratată succint și doar cu referire la contextul de atunci. Întrucât această subtemă nu se constituie în obiectiv major al studiului de față, nu voi face nici comentarii prea multe asupra ei, dar arăt că Patriarhul Miron, ca susținător vehement al neimplicării preotului în politică – „[...] ascultați de sfatul meu: feriți-vă de politică! [...]”⁸⁷ – simțise personal, ca slujitor al Bisericii, tensiunile și stările inadecvate sufletului pe care i le cauzase activitatea sa de membru al Regenței și prim-ministru⁸⁸. Din acele ipostaze, de om de stat, interacționase cu toți politicienii români ai timpului său și, deși recunoscut ca bun diplomat, abil și bun orator, prin natura funcțiilor publice pe care le acceptase cunoscuse destule critici și acuze nedrepte⁸⁹, pe lângă aprecierile firești și meritate pe care le culesese.

87. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Cuvântare la conferința preoților misionari și protoierei din Eparhia Ungro-Vlahiei. 1935”, în: *Pastorale, predici și cuvântări...*, vol. 5, p. 201. Și mai „tare” striga cu alt prilej: „[...] de politică lepădați-vă ca de lucru necurat! [...]” – preluare din vol. † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale...*, p. 30.

88. Despre activitatea ca Regent și Prim-Ministru, se poate vedea Lucian DINDIRICĂ, *Miron Cristea: Patriarh, Regent și Prim-Ministru, Colecția Opera omnia*, Editura TIPOMoldova, Iași, 2011, pp. 284-344; de asemenea, notele din jurnalul personal sunt extrem de interesante – † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale...*, pp. 101-109, 117-134. Mai nou se poate vedea și articolul lui Adrian Nicolae PETCU, „Patriarhul Miron Cristea în regența interbelică”, în: *Ziarul Lumina*, 27 iulie 2011.

89. Am în vedere mai multe astfel de texte. De neașteptat, cel mai acid dintre ele aparține lui Octavian Goga – pe care Patriarhul Miron l-a ajutat atât de mult personal și l-a susținut instituțional! – text pe care poetul l-a tăinuț multă vreme în jurnalul său intim; a fost publicat, cu jenă și mâhnire, de Mircea Muthu, Pamfil și Maria Bilțiu, în vol. † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale...*, pp. 23-24. În anii respectivi (1937-1939), personalități precum Iuliu Maniu, generalul Radu Rosetti, Nae Ionescu ș.a. exprima public (în cercurile politice sau în presa scrisă) îndoieli despre faptul că Patriarhul cumula și funcții politice – a se vedea Lucian DINDIRICĂ, *Miron Cristea: Patriarh, Regent și Prim-Ministru...*, pp. 298-300, 318-320.

Durerea personală și tulburarea interioară iscate de activitatea sa politică au determinat două direcții de pledoarie puternică în discursul său. Cea dintâi este afirmarea sonoră, spre menținere continuă și funcționare nealterată, a autonomiei Bisericii noastre în raporturile ei cu Statul și cu lumea politică, așa cum *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române* din mai 1925 puncta prin articolul 4, la care Patriarhul făcea mereu referire:

„[...] să i se asigure Bisericii o deplină autonomie, în cadrele căreia să-și conducă ea însăși, prin factorii și organele proprii anume instituite, toate afacerile sale bisericești, școlare, culturale, umanitare, filantropice, economice, financiare, fundamentale etc., fără nici o restricție de directă dispunere din partea vreunui alt factor, afară de biserici și de corporațiunile ei [...]”⁹⁰.

În fapt, astfel Patriarhul încerca să îndepărteze preoțimea de ispită politizării slujirii bisericești, care era o realitate în cazul în care un preot se încartirua politic. Biserica trebuia / trebuie să fie mai presus de politică, iar preotul și alte categorii vocaționale de slujitori trebuie să își îndeplinească menirea fundamentală, eliminând „pericolul amestecului factorilor educativi: preoți, învățători, profesori, în frământările luptelor politice, în care se pune multă patimă, abătându-i de la rostul lor educativ”⁹¹. Odată „prins” în mreaja unei platforme politice – oricare ar fi fost ea – preotul își pierde libertatea de gândire și acțiune și nu se putea opune niciunui ordin care ar fi venit pe linie politică, adeseori în conflict total cu crezul său bisericesc. Însuși Patriarhul amintea în cuvântările sale, adesea, de luptele lui personale împotriva ingerințelor politice în Biserică, împotriva intervențiilor de tot felul privind hirotoniile și numirile la parohii, împotriva unor

90. † Patriarhul MIRON CRISTEA, preluare de la Ilie ȘANDRU, Valentin BORDA, *Un nume pentru istorie – Patriarhul Elie Miron Cristea...*, p. 207. În „Jurnalul” său, Patriarhul avea să noteze cu câte dificultăți luptase în Parlament pentru a introduce în textul Legii Cultelor articolele de lege citate mai sus, pentru afirmarea și susținerea autonomiei Bisericii Ortodoxe Române, pe care o numea și „Biserică dominantă”, și „Biserică națională”, cu argumente întemeiate – † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale...*, pp. 67-74.

91. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Educația tineretului...”, în *Pastorale, predici și cuvântări...*, vol. 6, p. 138.

lovituri date Bisericii de diverși intelectuali, împotriva încercărilor de scoatere a orei de Religie din școli, împotriva unor simpatii (tot politice!) mari pentru misiunile neoprotestante care ajunseseră la granița de Vest a țării. Toată această luptă se desfășura în condițiile în care mulți politicieni se dovedeau neinteresați de eforturile Bisericii pentru a susține cultura națională, educația tineretului, moralitatea poporului, dezvoltarea unui sistem filantropic puternic și eficient, într-un cuvânt de a susține slujirea preotului. Pe aceste argumente fiind sprijinit, Patriarhul arăta că

„preoților nu le este permis a depăși cadrele sfintei lor chemări de apostoli ai ordinei, ai păcii, ai înfrățirii, ai armoniei sociale și a intra în rândul celor ce ațâță patimi, ură, dezbinări și cultivă exagerațiuni electorale cari – scormonind noroiul certelor – îi stropesc și pe ei. Preoților nu le este permis a se folosi de alte arme decât de cuvântul Evangheliei lui Hristos”⁹².

Astfel înțelegea să apere demnitatea Bisericii și relevanța ei în societatea românească interbelică și să protejeze preotul, care nu avea exercițiu politic, dar care – pentru creditul său moral și spiritual pe care îl avea în popor – putea fi folosit în scopuri ce contraveneau cu jurământul depus la hirotonie și cu statutul de slujitor al unei Biserici Ortodoxe Naționale, Autocefale și Autonome: Biserica Ortodoxă Română. Spunea, de fapt, că: 1. preotul este slujitor al Bisericii și nu al Statului, nici al vreunui partid, sau al altui gen de organizații sau asociații; 2. preotul nu poate sluji doar acelor credincioși care au anumită apartenență politică, cea întocmai cu a lui, iar celorlalți să nu le fie păstor!

Înțelegând însă că, în teritoriu (la eparhii și parohii), preoții nu vor putea fi controlați și cenzurați a-și exprima public – verbal și chiar faptic – simpatiile politice, Patriarhul Miron a încercat, în al doilea mandat de prim-ministru, să coordoneze înscrierea preoților Capitalei în Frontul Renașterii Naționale (1939-1940), însă – spunea el – doar ca factori de echilibru, ca și garanți ai unității Bisericii Ortodoxe Națio-

92. † Elie Miron CRISTEA, Mitropolit Primat, „Cuvântare către clerul din Mitropolia Ungro-Vlahiei din prilejul alegerilor pentru Parlament. 1922”, în: *Cuvântări...*, Colecția *Opera omnia*, Gh. BUZATU (ed), TIPOMoldova, Iași, 2011, p. 353.

nale și ca susținători ai unității clerului ortodox român în întregul lui, dezbinat până atunci de diverse apartenențe politice. Considera că la acel moment clerul ajunsese la „fericita situație de a lucra în spirit evanghelic și pașnic la închegarea unitară a turmei cuvântătoare ce s-a încredințat conducerii sale”⁹³. Desigur că nici această încercare nu avea să dea roadele scontate. Ba, devenea încă un argument pentru ca Patriarhul să insiste asupra poziției sale canonice și statutare din totdeauna privind neimplicarea preoților în politică, păstrând acest deziderat:

„[...] Eu, personal aș vrea să vie acel timp, când politica s-o facă un grup de oameni cu pregătire specială, căci politica e un complex de cunoștințe sociale, care cere timp și mijloace ca să o știi mânuie spre binele țării. Iară preoții, învățătorii și mulți alții, să-și vadă de ocupațiile lor atât de importante pentru progresul obștesc [...]. Preoții, învățătorii, profesorii, magistrații etc. neîngrețați în cadrele partidelor politice, poate tocmai în această stare de libertate ar putea da poporului și pe terenul politic și social, povește și directive mai interesate și mai bune”[...]”⁹⁴.

Pe linia acestei prudențe duhovnicești și având la bază și experiența dureroasă a Patriarhului Miron, încă din anii 1939 și până în prezent, Biserica Ortodoxă Română, prin *Statutul său de organizare și funcționare*⁹⁵ și prin hotărâri înțelepte ale Sfântului Sinod reactualizate ori de câte ori a fost nevoie (nr. 46/ 2000, 410/2004, 4275/2008, 381/2011, 2347/2021), a susținut cu putere totală neimplicare a preoșimii în politică sau, în cazuri extrem de rare, prezența vreunui cleric într-un context anume, cu respectarea unor condiții foarte bine precizate.

93. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Apel pentru ideea teologică de unitate a Bisericii”, în: Lucian DINDIRICĂ, *Miron Cristea: Patriarh, Regent și Prim-Ministru...*, p. 334.

94. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Cuvântare la discuția asupra mesagiului Regal, ținută la 29 noiembrie 1930, în Senat”, în: *Pastorale, predici și cuvântări...*, vol. 7, p. 125.

95. *** *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (text adnotat)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2022, art. 123, alin. 8, 9, 10, pp. 204-205.

Câteva concluzii

Studiul de față izvorăște din preocuparea pe care Patriarhul Miron a arătat-o, ca episcop, Mitropolit-Primat și Patriarh, față de preotul ortodox român, în vremuri tulburi pentru Biserică și Țară, deopotrivă. Gândirea sa sistematică, bine exersată în aparatul administrativ-bisericesc al timpului, a proiectat imaginea unui preot ortodox român bine format în școala teologică a Bisericii, care constituise – pentru Patriarh – prima strategie a sa pe termen lung și foarte lung. Școala teologică de nivel mediu și universitar temeluită la început de secol XX a rodit generații de profesori și generații de absolvenți care veneau spre slujirea Domnului Hristos, la altarele Bisericii. Pe lângă școlire teologică, Patriarhul cerea preotului deschidere spre marea cultură universală; preotul bun teolog și om de cultură avizat putea răspunde și cerințelor duhovnicești ale poporului, dar și chemărilor intelectualității românești atât de dinamice în vremea aceea, adeseori preocupată de mistica ortodoxă, alteori manifestând tendințe spre secularizare. Din apetența spre cultură se putea naște înțelegerea justă a valorii și importanței patrimoniului eclesial, pe care Patriarhul l-a încredințat tot preoțimii; a oferit și cadrul legal pentru aceasta și mai multe modele de lucru: a) monumente restaurate, altele reparate prin implicare personală; b) concepte înalte în noile zidiri; c) cooptarea unor specialiști care să ajute Biserica, să îi salveze valorile și să le dea viitor prin muzee bisericești sau prin publicații-document.

În ceea ce privește ultimul aspect tratat în prezentul studiu – neimplicarea preotului în politică – nu putea accepta o Biserică statică, inactivă și neatentă la mișcările și tumultul vremurilor, drept pentru care și-a asumat personal slujirea României Mari, ca bărbat de stat, cruțând la maximum preoțimea. Pentru el, implicarea preotului în politică, întrucât era necanonică și implica riscuri greu de previzionat, era inacceptabilă. Patriarhul Miron a susținut cu fermitate preotul patriot, slujitor al Bisericii și Țării sale, dar l-a distins de preotul politician, pe care nu l-a acceptat niciodată! Pe linia discernământului în această problemă au venit, rând pe rând, și ceilalți Patriarhi ai României care i-au urmat la cârma Bisericii Ortodoxe Române.

Cu viziune ctitoricească de fondator, Patriarhul Miron a restaurat – la vremea sa – pe lângă clădiri și instituții, chipul și slujirea preotu-

lui ortodox român. Demnitatea și forța sa de ardelean, împodobite de experiența ca ierarh în Banat și de artizan al Marii Uniri din 1918 l-au ajutat să ridice, pe cât s-a putut atunci, și clerul și poporul și la conștiința apartenenței la România ca la un Stat unitar, modern și puternic și la Biserica Ortodoxă Română, Autocefală, ca la instituția bisericească națională, ridicată în timpul său la cea mai înaltă demnitate din Ortodoxie, cea de Patriarhie.